

شیخ عبدلقادر پٹنی ثم الملکی بن شیخ ابوبکر مفتی مکہ معظمه از اخاد شیخ محمد طاهر پٹنی نصیب و مبلغ
 دانشمند جید و فقیه مستند بود و کتاب علوم از شیخ عبدالقادر انصاری مکی شافعی کرده از تصانیف شریفه
 او تقاوی در چهار جلد و مجموعه المنشآت مشهور است در یازده صد و هشتاد و سه هجری رحلت فرموده
شاه عبدلقادر اورنگ آبادی تخلص بهرمان معروف به مخزی اصلش از سادات نقویه
 نیشاپور است بعضی اسلافش از آنجا به قصبه کتور مضاف لکنو آمدند و الدماجده شرف الدین خان
 به اورنگ آباد وارد شده قاضی بلده روضه گردید و در آنجا صاحب ترجمه در سال یازده صد و سی و نهم
 و سه هجری متولد شده حفظ قرآن مجید و کتاب علوم عقلیه و نقلیه کرده بتدریس می پرداخت و
 خرقه قادریه در برداشت در شاعری شاگرد غلام علی آزاد بلگرامی بود تمام عمر شریفش در هدایت ارشاد
 بسر کرد و در آخر صدی دوازدهم بدراس رفت نواب والاحاده رئیس آن دیار به بزرگی و حسن عقیده
 بوی پیش آمده همانجا در سال دوازده صد و چهار هجری وفات یافته در خانقاه واقع قصبه میلاپور
 مضاف مدراس مدفون گردید

مولوی عبدالقادر لکنوی ابن شیخ سلطان از اولاد مولانا قطب الدین محدث ابن مولانا
 خضر محدث مدرس بود بزرگ بنحایت تنقی از دنیا زیاده بر قدر با محتاج اختیار نکردی و از حاصل جزوه
 مدد معاش که قریب موضع کسمندی برگزیده آباد بود صرفت ما محتاج خود و فقرای ساخت چون در کمال
 نظرش نشاء تقوی و در ع غالب بود و روان قدم در ساحت کسب علوم گذاشت و با بجا خصوصاً
 به بلده لاهور تحصیل تکمیل علوم نموده مکرر بهجمل شده با برکت و کرامت بوطن مالون لکنو معاودت
 فرمودی در زمان خود بفضل و علم مشارالیه اقران بود و عادت معموده داشت که بعد نماز عشا تا که
 مردم بیداری بودند می خیسید چون مردم می خفتند او برخاستی و تا با ساد بنماز و اشغال باطن مشغول بود
 بعد نماز چاشت بتعلیم و افاده طلبی پرداخت تا چهل سال بریندورس و افاده چاشت شیخ پیر محمد
 لکنوی و اکثر علمای شهر و جوار از تلامزه و میند صاحب ترجمه چهار خلف الصدق خود گذاشته
 رحلت فرمود سال رحلتش در یافت نشده غالباً در او اسط صدی یازدهم بوده باشد مرقدش در

لکنو بجوار خانه دیست بر واقع مضبوطه -

مولوی عبدلقادر سلطی ابن مولوی ابوالنصر محمد اورس صدر الصدور بن مولوی ابوالسید

محمد محمود ندیم

محمد محمود ندیم نواب مرشد آباد الملقب بعاقبت محمود بن مولوی محمد کلیم خلیفہ مرزا منظر حاجانان قدس سرہ
 ابن محمد رفیع بن محمد صالح بن عبد الکریم فاروقی مدنی ثم الرومی ثم الہندی البجالی المسلمی کنیت و
 ابو محمد است علوم متعارفہ بخدمت مولوی رمضان اللہ کتاب کردہ وی تلمیذ مولوی فضل الرحمن
 قاضی لقصات شاگرد مولوی غلام سبحان قاضی بقضاة بنگال و وی شاگرد مولوی معظم الدین تلمیذ مولانا عبد علی
 بحر العلوم بود صاحب ترجمہ شام و پگاہ خود بدرس علوم و تصانیف بسری بر پنج کتب مصنفہ او کہ نظر اقم الخ
 گذشتہ رسالہ در معقول در رد فرقہ وہابیہ و الفوائد القادریہ فی شرح العقائد النسفیہ و الجامع لقواعد
 در عقائد اہل سنت و آلہ الازہری فی شرح الفقہ الاکبر مشہور اند سلمہ اللہ تعالیٰ

شیخ عبد لقادر احمد آبادی بن عبد اللہ العیدروس بن محیی حطرمونی ہندی کنیت او ابو بکر لقبش
 محی الدین بود بروز پنجشنبہ بستم بیج الاول سال ہند و ہفتاد و ہشت ہجری در احمد آباد کجرات
 متولد شدہ بخدمت علمای وقت کتاب علوم نمودہ دانشمند بترجمہ کتبت و علوم مجیبہ و فنون غریبہ
 بتصانیف و تالیف شائع کرد کہ از ویادگار اند و بسال ہزار و سی و ہشت ہجری در احمد آباد رحلت
 فرمود تصانیفہ الفتوحات القدسیہ فی الخزقہ العیدروسیہ الحدائق الخضرۃ فی سیرۃ النبی و صحابہ
 العشرہ المنتخب المصطفیٰ فی مولد المصطفیٰ اللہ الثمین فی بیان المہم من الدین اتحاف الخضرۃ العزیزہ
 بعیون السیرۃ الوجیزہ المنہاج الی معرفۃ المعراج الامنوزج اللطیف فی اہل بدر الشریف
 اسباب النجاة و النجاح فی اذکار المساء و الصباح الخواشی الرشیقہ علی العروۃ الوثیقہ المنہج البارک
 بجمع البخاری تعرفت الاحیاء بفضائل الانبیاء علیہم السلام بفضائل لآل بقیۃ المستفید شرح تحفہ المرید
 النغمۃ العنبریۃ فی شرح تبیین العذیبہ غایۃ القرب فی شرح نہایۃ المطلب اتحاف اتوان الصفا بشرح
 تحفہ الظرفا صدق العرفان بحق الاخاء النور السافر فی اخبار القرن العاشر و غیرہ و غیرہ
 مولانا عبد لقادر دہلوی ابن مولانا شاہ ولی اللہ محدث دہلوی در تفسیر و حدیث و فقہ
 شانی بلند داشت موضع القرآن ترجمہ قرآن مجید بزبان اردو بکمال فصاحت تحریر فرمود کہ بر ماہر
 محادہ اردو و مخفی نیست ہم رجب سال دو از دہ صد و چہل و دو ہجری رحلت فرمود

مولوی عبد لقادر سندیل بن مولوی شاہ جمیل لدین بن مولوی منظر علی ابن مولوی اصغر علی
 بن مولوی محمد اللہ سندیل نوزدہم محرم سال دو از دہ صد و سی و چہار ہجری یوم پنجشنبہ در قصبہ سندیل

مولد شدہ از حافظ مولوی شوکت علی سندیلی و مولوی سید فقیہ اللہ سندیلی و مولوی عبد حکیم فرنگی علی
 و مولوی تراز علی لکھنوی اکتساب علوم متعارفہ نموده فراغ علمی حاصل ساخت و مرید والد خود بود بمقام
 ناگور و جانشی و غیرہ بذریعہ کوکری تعلیم قیام داشت بسیاری از طلبہ اوست سفید شدند واقع
 نوز و ہم ذی الحجہ سن دوازده صد و ہفتاد و دو ہجری وفات یافتہ قریب مزار والد خود پیش
 دروازہ مدفون گشت

ملا عبد نقاد در ایونی ابن بلوک شاہ اناکار بلیدہ برایون شاکر و شیخ مبارک گوری بفضل و
 کفایت متصف بود بکمال زمان ابر شاہ منسلک شدہ و محفل خلوت بار داشت اکثر با انتخاب ترجمہ کتب ہند
 ناموری شد کتاب راغابین لغاری ترجمہ کردہ و تاریخ کشمیر منتخب نموده در تاریخ گوی مہارانی و افرواشت
 کتاب منتخب لغوی تاریخ کہ از تاریخ برالیونی نیز سیر گویند بر حق گوی و فضل و کمال او دلیل است واضح کتاب
 مذکور بہ تاریخ بہست و سوم جمادی الثانی سال یکہزار و چہا ہجری اتمام پذیرفتہ تاریخ اتمامش صاحب
 مرتبہ پیرینہ یافتہ قطعہ شکر شد کہ با نام سید بہ منتخب از کرم ربانی بہ سال تاریخ زول جسم و گفت با انتخابی
 کہ مدار و تالی بہ مراد و تالی و در حرف اندیکہ چون کہ ثانی حرف اول است دوم یای نشاۃ تختانی کہ ثانی
 حرف آخر است چون اعداد و حرف مذکور کہ شخصت انداز لفظ انتخابی خارج شوند سال اتمام کتاب
 بری آید ترجمہ سنگاسن شیبی موسوم بنامہ فردا کزانان تاریخ ترجمہ سے بر آید نیز از صناعت او
شیخ عبد القدوس لنگوہی صاحب علم و عمل از اکابر علمای صوفیہ صافیہ مرید شیخ محمد بن شیخ
 عارف بن شیخ احمد غلبہ لجن دولوی بود و اعتقاد کامل بر حانیت شیخ احمد عبدالحی دولوی داشت
 کتاب الوارثین قریب ہفت فن از تصانیف اوست و رسالہ نصد و چہل و پنج ہجری سے
 رحلت فرمود رضی اللہ عنہ

مولوی **عبد القدوس فرنگی تلی** بسرا کہ مفتی محمد یعقوب بن ملا عبد عزیز حافظ قرآن بود کتب
 معقول از پدر خود کتب منقول از ملا محمد حسن تحصیل کردہ جامع معقول و منقول شد و بہ تعلیم و
 تدریس سے پرواخت و از وفات پسر خود عبد السلام کہ استعدا خوب و خط مرغوب داشت
 رہنما کشیدہ وفات یافت

ملا عبد الکریم کاکوروی ابن حافظ شہاب الدین ابن شیخ بہکاسی کاکوروی بموخرہ سالگی

از کتب در سیه فراغ یافته بطور سیاحت بدلی رسید و بمزار فاضل انوار خواجه قطب الدین اوستی
 چندی مراقب بود و بخلق خواجه باقی بالله قدس سره نیز نشسته بکاوری اشرفیت آورد و عمر گرانمایه به
 وارشاد خلایق و اذکار باطنی بسر می برد تا که بر حمت حق پیوست سال وفاتش بدیانت رسید
 حاجی عبدالکریم لاهوری عالم با علم فاضل بی بدل مرید شیخ نظام الدین بلخی بود شرح نصوص حکم
 فارسی و اسرار عجیبه در بیان ذکر و مشغل چشمیه از تصانیف اوست در سال یک هزار و چهل و پنج هجری

ازین جهان رحلت کرد علیه الرحمه والفقرا

ملا عبدالکریم پشاورى ابن ملا دروینزه پشاورى با خود کریم و او شهرت داشت علوم ظاهر و باطن
 از والد ماجد خود اخذ کرده محقق افغانستان گشت فاضل صوفی مشرب بود از میر سید علی خواج اول خرقه
 خلافت یافته دی صاحب شریعت و طریقت بود کتاب مخزن الاسلام از تصانیف اوست از خوارق
 او منقول است که وی هر شب یک جزو کاغذ سفید بکمره خود می برد و بغیر روشنی چراغ و غیره تحریر فرموده
 علی الصبح بیاران خود میداد تا آنکه کتاب مذکور با ختام رسید در سال هزار و هفتاد و دو هجری وفات
 یافته بعلاقه یوسف زئی مدفون گشت

قاضی سید عبدالکریم رای بریلوی ابن سید محمد مقیم رئیس قدیم رای بریلی که جدا مدتش قاضی
 محمد آصف صوفی نگرانی بود بکلیه علم و عمل آراسته و بصلاح و تقوی پیراسته اولاد بجا اندان نقشندید با مولود
 سید عبدالکریم جو راسی خلیفه شاه لال رای بریلوی بهیت نمود و با اشتغال از کار نقشبندی مستفیض شده
 بخدمت مولانا سید عبدالرحمن نزیل لکهنو حاضر شده اجازت و خلافت دیگر سلسل چشمیه و قادریه
 و سهروردیه و اویسیه و قلندریه حاصل کرد فیض تام برداشت در مسائل متعدد تأیید فرموده که تفصیل
 آن در ذیل مذکور است وسیله النجاه فی احکام الاموات الکلام المتین گشت اسرار الحق و یقین
 رساله در بیان مراتب ولایت و خاتم آن رساله در محاکمه بحث وجود مطلق و وجود عام رساله
 و فرق میان بروز و تناسخ بتاریخ بست و دوم رجب سال یک هزار و دو صد و چهل و هشت هجری در
 رای بریلی وفات یافته مدفون گشت لورانشه مرقد

شیخ عبدالکریم سهارنبوری انصاری سهارنبوری مروی صاحب جد و حال بود در جمیع علوم
 و فنون مهارتی کامل داشت بتاریخ چهارم محرم سال هزار و بست و چهار هجری فوت شد عزیزی

شمع ارشاد حق تاریخ نوشتن یافتہ مولف حین تالیف کتاب از منظوم ساخته و ہو ہذا شیخ عبدالکریم انصاری بن بود از خطہ سہارنپورہ از محرم چو چاروہ بگذشت بہ زخمت بر بہت سوی رب غفورہ
شمع ارشاد حق بگفت کسی بہ سال نقل و حال آن مہرورہ

ملا عبد اللطیف سلطان یوری از غلمان اورنگ زیب عالمگیر بادشاہ بود و عقولات و منقولات مہارت تمام داشت سال یکہزاروسی و ششش ہجری وفات یافت سماع آفتاب علم آمد کسوف بہ مادہ تاریخ نوشتن یافتہ اند۔

میر عبد اللطیف قزوینی از سادات حسنی سیفی است در علوم عقلی و نقلی بہرہ تمام داشت و اہل علم جد سلسلہ ایشان تاریخی آمدہ چونکہ سادات سیفی ہمہ سنی متعصب بودہ اند لہذا شاہ ظہار سب فرمان روای ایران ضیاع و عقار ایشان را کشیدہ گرفت میر موصوف از ولایت عراق در سال نصد و شصت و نہ ہجری متوجہ ہند شدہ سعادت خدمت اکبر شاہ در یافتہ بادشاہ پیش ایشان بستی چند از دیوان حافظ و غیر آن خواندہ اند واقع پنجم جب سن نصد و ہشتاد و یک ہجری در مہرہ جدید فتح پور سیکری بدار الخلد انتقال نمودہ بالاس قلعہ اجیر در حواری میر سید حسین خٹک سوار مدفون گشت قاسم ارسلان خزانہ لیس تاریخ نوشتن یافتہ

مولوی عبد المجید بدایونی ابن مولوی عبد الحمید ابن مولوی محمد سعید ابن مولوی محمد شریف ابن مولوی محمد شفیع بدایونی بتاریخ بست و نهم رمضان سال یازوہ صد و ہفتاد و ہفت ہجری متولد شدہ ظہور اللہ نام تاریخی وی یافتند از صغیر سن بخدمت مولانا محمد علی بدایونی تربیت یافتہ بر کمال ورع و تقوی و تعلم علم دین مجبول بود اکثر کتب متداولہ در وجہ بخدمت تحصیل نمودہ بعد وفاتش بقیہ کتب در سبب بخدمت مولانا ذوالفقار علی ساکن نصاب دیوہ مضاف لکنو کہ تلمیذ مولانا نظام الدین ابن ملا قطب الدین سہالوی بودند تکمیل فرمود و بعد فرائغ علمی در دادی طلب مرشد کامل پاس مقامت نمود و بہر جا بتلاش شیخ کامل میرفت چونکہ اتباع شرع شریف در بسیاری از مشائخ وقت نمی یافت تنفری ازین طائفہ بخاطرش جا گرفت اما انانجا کہ طالع بیدار داشت بخواب دید کہ در مجلس حضرت ہادی افضلین سید المرسلین صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم جناب محبوب سبحانی غوث صمدانی شیخ عبد القادر جیلانی و محمد ام نام کان نک و گنج شکر شیخ فرید الدین و دیگر اولیاء اللہ قدس اللہ تعالی اسرار ہم

چند

حاضر اند پس با اشارہ حضرت رسالت پناہی صلعم جناب غوث الاعظم دست صاحب ترجمہ بدست
 سید شاہ آل محمد مارہروی دادند چون وی رحمتہ اللہ علیہ بیدار شد راہ مارہرہ گرفتہ بخدمت پیر و شکر
 خود رسیدہ کمال و سعادت تقوی و اتباع شرع را ہم یافتہ شرف بیعت حاصل نمود و بخلافت ممتاز
 گشت و از حضور پیر بلقب عین الحق مباہی شدنان بعد ہجرت ہشتاد سالگی بزیارت حرمین شریفین
 ناوہما اللہ شرفا ہرہ اندوز گردید کتاب مواہب المنان شرح جواہر الرحمن کہ عبارت است از
 ملفوظات غوثیہ است و رسالہ رور و انقض بزبان فارسی در سالہ رود ہا بیدہ ہندی و دیگر مسائل
 از تصانیف شان اند و بجلد تلامذہ ارشدوی شاہ آل رسول رہروی و مولوی افتخار الدین ہستند
 صاحب ترجمہ علیہ الرحمۃ بیلغ ہفتدہم محرم الحرام سال دو از وہ صد و شصت و سہ ہجری رحلت فرمودہ
 علماء دیار و شعرائی اصعار قطعات تاریخ نوشتہ بر شتہ نظم کشیدند از ان جملہ مفتی سعد اللہ مراد آبادی
 اشفتہ تخلص جنین یافتند جناب مقدس شہ کالمین ہ امام ہدی قبلہ اہل دین و بعلم و عمل یادگار سلف
 زقیعتش منور دل عارفان ہ سر اولیا شاہ عبدالمجید خدائیش دہد جنت حور عین ہ بجاہ محرم شب
 ہفتدہم ہ بسوی جنان شد غریمت گزین ہ رقم کردہ اشفتہ تاریخ آن ہ کہ گردید و اصل بجلد ہرین -
قاضی عبدالمقتدر دہلوی ابن قاضی رکن الدین الشریعی الکندی الدہلوی خلیفہ شیخ
 نصیر الدین محمود ادہبی دانشمند فیاض و درویش کامل استاد قاضی شہاب الدین بہت بغایت
 فصیح و بلیغ بود قصائد و غزلیات دارد قصیدہ او کہ در معارضہ لامیہ العجم بحدی آنحضرت صلعم گفتہ
 دلالت دارد بر کمال فصاحت او و او دایم درس می گفت و با فادہ علم مشغول بود کہ طریقہ شیخ
 نصیر الدین محمود و اکثر خلفای ایشان ہمین بود و وصیت او بطلبان اشتغال علم و حفظ شریعت بود
 گفتنی فکر در یک مسئلہ شرعی فضل دارد بر ہزار گفتنی کہ مشوب بہ عجب و ریا کنند گویند کہ وی اوان
 طالب علمی پیش شیخ نصیر الدین محمود میرفت و بحث میکرد شیخ او را و بحثهای او را نیکو دوست داشتی
 داورا تحریص کردی بر تحصیل علم تا انجام کار مرید شیخ شد و نعمت باطن یا فضیلت ظاہر مقرون گردانید
 یکے از معتقدان ایشان کتابے نوشتہ است مسمی بہ مناقب اصدیقین در ان می نویسد کہ روزے
 قاضی شہاب الدین ندی یافتہ بود با ناد و خود گفت این زر را در جای گور کنم این بگفت و در مجلس
 قاضی عبدالمقتدر رفت و سے بچو آنکہ نظر بر قاضی شہاب الدین افگند گفت شما کہ در گور کردن

نزد پدر با علم کجا پروردانید قاضی شهاب الدین بر گفتار خود متبینه شد قاضی عبدالمقصد می گفت پیش من
 طالب علمی می آید که پوست او علم و مغز او علم و استخوان او علم است و ازین طالب علم قاضی شهاب الدین
 را می خواست بتاریخ بست و ششم محرم سال هفتصد و نود و یک هجری بعمر هشتاد و هشت سال فاتی
 یافته قبرش بمقام خواجه قطب الدین بختیار اوشی جانب جنوب حوض شمس است نورانیتر مرده
شیخ عبدلبنی صدر الصدور گنگوہی بن شیخ احمد بن عبد القدوس گنگوہی چند مرتبه
 بحرین بترقیب رفت علم حدیث را خواند و بعد از آن که بازگشته آماز روش آبا و اجداد کرام خود سماع و
 غنای منکر بود و روش حدیث سلوک می نمود و بتقوی و طهارت و نزاهت و عبادت ظاهر
 اشتغال داشت پدرش در اباحت سماع رساله نوشته او نیز در انکار سماع رساله ساخته لاجرم باعث
 ایندو تکلیف بسیار شده این باعث شهرت او گشت اکبر بادشاه در آن زمان صدری منجوست که
 بصفت علم و دیانت موصوف باشد بتوسط بعض وسائل او در سال نهصد و یک صدر الصدور
 مقرر ساخت او بر عمده خود کوس استقلال زد و از مال و جاه و اعتبار زاندا زانچه گفته شود نصیب
 او گردید که در زمان بیج بادشاهی پنجمین صدری نگذشته و بادشاه را چند گاه نسبت او انجمن عقاد
 پیدا شده بود که کفش پیش پای اومی نهاد آخر بوجه مخالفت مخدوم الملک ملا عبداللہ سلطانپوری دیگر
 علما آن قضیه منعکس شد و مزاج سلطانی بسبب بعضی حوادث از وی منحرف گشته در سال نهصد و هشتاد
 و شش از منصب صدارت معزول شده آخر بخرابی بسیار او را ملا عبداللہ سلطانپوری را که با هم
 مخالف بودند بصورت رفیق یکدیگر ساخته بکلمه معظمه فرستادند تا هم میان هر دو رفع کدورت صورت
 نه بست آخر بی صبری کرده از کلمه معظمه هر دو بدیدار هندی رجوع نمودند مولانا ملا عبداللہ در دیار گجرات
 بسال نهصد و نود و یک هجری وفات یافته و شیخ عبدلبنی بدگاہ بادشاه آمد دست در بندی خانه
 محبوبانند هم در آن حبس بسال نهصد و نود و دو هجری رحلت کرد در سال بعبارت عربی در رد

طعن بام قفال مروزی شافعی که برانام ابو حنیفه کرده بود از تصانیف اوست

عبدلبنی شطاری نامش عماد الدین محمد عارف العثمائی الصوفی شطاری نسبت به خرقه الحنفی

ند به با پیروی شیخ و مرید طبع عبداللہ صوفی شطاری کبر آبادی از علمای عظام صوفیه کرام بود تصانیف

را لفظ از و با و گارساندانا جمله فوارح الالود شرح لوانح الاسرار ملا جامی در وای شرح لوانح مختصر فوارح مذکور

ذریعہ النجاة شرح المشکوٰۃ - شرح الفصوص - شرح ترجمہ فصوص - شواہق اللغات فی شرح اللغات
 شرح خلاصۃ العشق شرح جام جہان نما - شرح اللطیفۃ الغیبیہ - شرح نخبۃ الفکر - شرح آداب حنفی - شرح
 معمای میر حسن - شرح جواہر خمسہ - شرح کلید مخازن - شرح تحفہ محل الودود - فیض الجبیر شرح حاشیہ
 سید شریف بر عصفی - رسالہ در تعریف فقر - رسالہ کشف الجواہر - رسالہ در اسم ذات - رسالہ
 در شرح حدیث خیر الاسماء عبد اللہ و عبد الرحمن - رسالہ کنوز الاسرار فی اشعار الشطار - جوامع کلم لصوص
 مقامات العارفين - فتوحات المغیبہ - حدائق الاثناء - رسالہ ناسخ و نسخ مسملی بدستور مفسرین -
 بحر الکریم شرح عین العلم - حاشیہ شرح جامی از بحث حال مجربات - سواطع الالمام شرح تہذیب
 الکلام - شرح حدیث الصلوٰۃ معراج المؤمنین - شرح حدیث کنت کنترا معنیاً - دستور السعادة فی
 بیان الولایۃ - فیض القدوس منتخب نقد النصوص - مطلع الانوار الخفی شرح اجوبۃ الولی جواہر الاسرار
 شرح الفصوص الفارابی فیض الملک المبین شرح حق الیقین - حاشیہ بر نقد النصوص -
 دواعی الانوار فی مناقب لسادات الاطہار - رسالہ سماع - رسالہ در جواب اسولہ قاضی نازوق
 شرح جواب شیخ ابن سنیا کہ بر لکتاب ابوالخیر مولانا ابوسعید نوشتہ مواہب لکی شرح اصول براہیم شاہ
 شرح ارشاد انجوقاضی شہاب الدین - روح الارواح شرح حکمۃ اشراقیہ - رسالہ ایمان فرعون - رسالہ
 خلوات الوجود - رسالہ ناسخ التناسخ شرح حضرات خمسہ وغیرہا سال فقاہت او در یافتہ نشدہ در خاتمہ
 فوائح الانوار کہ بتاریخ ہشتم ذیحجہ یوم جمعہ سال ہزار و بیست ہجری تصنیف منودہ می نویسد قد وقع
 الفراغ یوم الجمعۃ ثامن ثانی عشر من عشرین من حاوی عشرین الحجۃ تجاہ مرقد الشیخ الوالد الواقع ببلدہ
 اگرہ صانہا شد من جمیع ما یکرہ و تاریخ اتمامہ افضل حق انتی بلفظہ ازین عبارت زمانہ حیات صاحب
 ترجمہ چنانکہ مذکور شد دریافت می شود واللہ اعلم بالصواب

ملا عبد الباقی احمد نگری ابن قاضی عبدالرسول العثماني الاحمد نگری گجراتی علامہ زمان یگانہ
 دوران شاگرد و مرید شاہ وجیبہ الدین علوی احمد آبادی بود بسیاری از تصانیف او بر صفحہ روزگار زیاد
 از مرتبہ علمی وی می دہند از انجملہ کتاب جامع الغروض منبع الفيوض شرح بسوط کافیہ نحو جہارت
 فارسی است کہ در سال یازدہ صد و چہل چہار ہجری بمقام احمد نگری صاحب ممالک گجرات دکن تالیف
 نمودہ و نیز حاشیہ بر شرح تہذیب یزدی نوشتہ شکر اللہ سعید

شیخ عبد الواحد بلگرامی شاہد ملی مخلص صاحب کمال در ریاضت و عبادات بود خلاق

مرضیہ و صفات رضیہ داشت نام پدرش ابراہیم بن خطیب بود وطن صابلی بلگرام است کہ بعض جلدش بقصبہ ہاری قیام رزیدند او بہ بلگرام آمدہ رخت قامت انداخت نسبت راوشن سید حسین سکندہ میرسد صفات در حقائق و معارف دارو ازان جملہ حقائق ہندی و حل شہات و شرح کافیہ تا بحث غیر منصرف کہ از بطور معانی تصوف کشیدہ و شرح نزمۃ الارواح و سبع سنابل در تصوف اندکیر شاہ ویرا تعظیم تمام طلبید زمین در سیور غال رحمت فرمود مؤلف نقائس الماثر ویرا از کار قنوج شمرده ہمانا کہ بلگرام سرکار قنوج بود از منظوماتش مناظرہ ابنہ و خرپزہ باہل مذاق شیرینی و چاشنی میدہد عمرش از صد تجاوز شدہ و فاتش شب جمعہ سوم رمضان سال یکہزار و ہفتہ ہجری در بلگرام وقوع یافتہ ہما بخاند فون گروید عزیز تارخ فوٹش چنین یافتہ ۵۵ چورفت واحد صوری و معنوی گفتم بہ ہزار و ہفتہ شب جمعہ ماہ صوم سوم بد مصرعہ ثانی تارخ صوری و معنوی است بیانش آنکہ بہت عدد کہ بحساب حمل در مصرعہ ثانی نماید می شود از ابلطافت تخرجہ کردہ یعنی واحد صوری کہ عددش نوزدہ است دو واحد معنوی کہ یکی است مجموعہ آن بہت شد از اخراج کردہ یکہزار و ہفتہ کہ سال و فاتش بود باقی ماند

میر عبد الواحد بلگرامی واحد ذوقی مخلص داشت شعر بزبان ہندی و فارسی می گفت کتاب

شکرستان خیال مثل بر نظم و نثر در وصف حلویات بدستور دیوان مرتب کردہ دوم محرم یازدہ صد و سی و چہار ہجری روز جمعہ در معرکہ زمیڈاران لاہور بقتل رسید

مولوی عبد الواحد فرنگی محلی پسر کلان مولوی عبد لاعلی بن مولانا عبد العلی بحر العلوم اولاد

بخدمت ملا از ہارالحی فرنگی محلی تحصیل علوم کردہ بقیہ کتب در سیر پیش جہ خود در مدراس گذرانیدہ فراغ حاصل نمودہ بارادہ حصول منصب قضا و افتابہ کلکتہ رفتہ باہارنگش حاکم عدالت بنگال ملاقی شد مگر حصول مرام صورت نہ بہت بعد فتح دہلی مفتی ضلعہ روہتک بشاہرہ دوسد و پنجاہ روپیہ بسفارش حاکم مذکور مقرر گردید و الا بنجا تبدیل شدہ پانی پت رفت و بعد چندی حلت کرد

مولوی عبد الواحد خیر آبادی شاگرد و ہمیشہ زادہ مولوی محمد علم سندیلی بود از تلامذہ و

مولوی فضل نام خیر آبادی صدر الصدور دہلی سن موثر شدہ رحمۃ اللہ علیہما مولوی نام العالم مرحوم خیر آبادی شارح قصیدہ بردہ از احفاد اجدادش ہم سبق مؤلف اوراق بدقت طبع و حدت ذہن

چاپ

مشائداً لہ -

مولوی عبدالواجد فرنگی محلی پسر خود مولوی عبدالاعلیٰ ابن مولانا عبدالعلیٰ بحر العلوم در صغیر سن

بخدمت جد خود بدراس رفتہ مختصرات از عم خود مولوی عبدالرب و متوسطات از دیگران و مطولات

بخدمت جد خود مولانا عبدالعلیٰ تحصیل نموده بہ لکھنؤ آمد وی و عم خود مولوی عبدالرب دیکھنؤ بودند

کہ مولانا عبدالعلیٰ بحر العلوم بدراس رحلت فرمود خبر وفاتش یافته مولوی عبدالواجد و عمش مولوسے

عبدالرب بدراس رفتند دستگیری جای مولانا مرحوم شدند چون مولوی علاء الدین پیش ازین بجایش

مقرر شدہ بود عزل وی رئیس وقت مناسب ندانست بدین وجه مدرسہ خاص کہ مملوک مولانا مرحوم

بود بہ مولوی عبدالرب پسر مولانا مرحوم داد مولوی علاء الدین را جای دیگر داده مشاہرہ مولانا مرحوم

نصف بہ مولوی عبدالرب و نصف بہ مولوی علاء الدین مقرر ساخت مولوی عبدالرب برادرزادہ

خود یعنی مولوی عبدالواجد را قائم مقام خود کردہ کنارہ کش گشت ازان وقت مولوی عبدالواجد مدرسہ

مدرسہ مولانا مرحوم نیابہ گردید و لا ولد در گذشت

حاجی عبدالولیٰ طرخانی کشمیری دانشمند کامل محدث بود از وطن خود طرخان واقع ترکستان

بحین شریفین رفتہ و بادای مناسک حج مشرف شدہ در مدرسہ دارالشفای شیخ ابوالحسن سندسے

اجازت حدیث و تفسیر حاصل کردہ کشمیر قدم آورد و ہمراہی ملاکون سچ تحفہ بخدمت شیخ الاسلام

مولانا قوام الدین محمد گدرا نید و اجازت کتب حدیث و تفسیر بوی دادہ مدنی بکان ادمیم ماندا خوالا امر

از دست ظلم بسیار یازدہ صد و ہفتاد و یک ہجری شربت شہادت چشید

مولوی عبدالوالیٰ فرنگی محلی ابن محمد ابوالکرم ابن مفتی محمد یعقوب بعد تکمیل تحصیل علوم بیعت از

جدادری خود ملا الوالیٰ الحق نموده خلیفہ برحق و مجاز مطلق از و گشت و جملہ عمر عزیزش بیاد آئی و عبادات

و ریاضات پسر و شب بست و دوم شعبان سال دوازده صد و ہفتاد و نہ ہجری بمرد سالگی

بجواریت الہی ہوست مولوی عبدالہاسط در کنت کنزاً مخفیاً تاریخ وفاتش یافتہ

مولوی عبدالوحید فرنگی محلی ابن مولوی عبدالواحد پسر کلان مولوی عبدالاعلیٰ بن مولوسے

عبدالعلیٰ بحر العلوم کتب درسیہ بخدمت مولوی قدرت علی و مولوی سراج الحق و مولوسے ولی اللہ و

عم خود مولوی عبدالواجد سکونہ فرنگی محل تحصیل کردہ بتاریخ نیم شعبان سال دوازده صد و نہ ہجری لا ولد وفات یافت

حاجی سید عبد الوہاب بخاری از اولاد سید جلال بخاری بزرگ است کہ جد سید جلال الدین
 مخدوم جہانیاں بود سید جلال مذکور را دو پسر بودند یکے سید احمد دیگر سید محمود مخدوم جہانیاں پسر سید
 محمود است و حاجی عبد الوہاب از اولاد سید احمد است وی رحمۃ اللہ علیہ بزرگ بود موصوفت بعلم و
 عمل و حال و محبت و راوایل حال کہ ہنوز در ملتان کوطن و پشت روزی در خدمت پیر و استاد و صہر
 خود سید صدر الدین بخاری نشسته بود از وی شنید کہ میگفت دولت و علمت در عالم با فعل موجودانند کہ فوق
 جمیع نعمتہا است ولیکن مردم قدر آن دولت نمی شناسند و بدان پی نمی برند و از تحصیل آن غافل اند
 سیکہ آنکہ وجود مبارک سیدنا محمد صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم بصفت حیات در مدینہ موجود است و مردم این
 سعادت را نمی یابند و دیگر قرآن مجید کہ کلام پروردگار است و وی سبحانہ تعالیٰ بیواسطہ بدان تکلم و خلق
 ازان خائفند سید عبد الوہاب بجز شنیدن این کلام از پیش پیر برخواست و خصت زیارت مدینہ
 و درخواست و براہ خشکی زیارت پیغمبر صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم بشافت و این سعادت را در یافتہ باز وطن
 اصلی خود نمود بعد ازان بتقریب بعضی سوانح روزگار و در عمد دولت سلطان سکندر لودی بدہلی آمد
 سلطان سکندر را بوی اعتقاد عظیم پیدا شد و آنچه از شرائط عظیم و تجلیل بود رعایت نمود و بار دیگر عمل از
 وہلی قصد زیارت حرمین شریفین کرد و مکرراً باین سعادت عظمی رسید و بہ بشارتہا حضرت خاتم الرسل
 صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم اشارت یافتہ باز بدہلی خود فرمود ویرا تفسیر بیست کما اکثر قرآن مجید بلکہ تمام آنرا
 رجوع بہ نصبت پیغمبر صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم و ذکر او کردہ و بسیاری از دقائق عشق و اسرار محبت در آن
 بیج کردہ است غالباً و وقوع آن در غلبہ حال و استغراق وقت بودہ باشد مخفی چند از وی شیخ محمد شین
 دہلوی در اخبار الاخیار انتخاباً بارج فرمودہ و آقا و تصنیف تفسیر مذکور شہریج الثانی سال ہصد و پانزودہ ہجری
 و اتمام آن بر روز و شنبہ تاریخ ہفتدہم ماہ شوال سال مذکور لظہور پیوستہ وی رحمۃ اللہ علیہ در سال ہند
 صد و سی و دو ہجری و نوات یافتہ کہ عدد عبارت شیخ حاجی موافق آنست و مقبرہ وسے در حوالہ
 مقبرہ شاہ عبد اللہ در وہلی است و او را بادشاہ عبد اللہ بحالت حیات نسبت محبت و نیاز چند
 بد کہ آنچه میگویند کہ فنا فی الشیخ می باشد این چنین خواهد بود

میر عبد الوہاب منور آبادی ابن میر ہاشم عالم عامل و فقیہ کامل متورع و تقوی بود تمام عمر شریف
 بزرگ قال اللہ و قال الرسول بسر کردہ عمر شتا و سالگی در سن یازدہ صد و پنجاہ و دو ہجری رحلت فرمودہ

شیخ عبد الوهاب قنوجی الخاطب بنواب منعم خان بہادر ساکن محلہ راجگیر محلات بلدہ قنوج

فاضل جلیل عالم نبیل در علوم متعارفہ بطولی دشت تصانیف مفیدہ بعلم و سیرہ دارد انا بحکمہ مفتاح الفکر

و بحر المذہب در علم کلام و کتاب الصدورہ در عقائد نشان می دهند

سید عبد الوهاب لوری ابن سید عبد المجید گویند ویرا علم وہبی بود بمطالعہ کتب تدریس علم

اشتغال دشت در سال ہصد و شصت و پنج ہجری فوت یافتہ در سالورہ در فون گشت

شیخ عبد الوهاب متقی ابن شیخ ولی اللہ مندوی بہ ہاپنوری و مدرسین والدین نشان در گذشتہ

از بہان زمان قائد توفیق الہی رفیق حال ایشان شدہ در طلب حق براہ فقر و تجربہ و مسافرت و سیر عالم

کشید غالب سیر ایشان در نواحی گجرات و کنات ولایت دکن و سیلان و سرندیب بود و زیادہ از سہ

روز در بیچ مقام اقامت نمی کرد و در بعضی بلاد کہ بجهت تحصیل علم و تقریب صحبت مشایخ و صلحی بمقدار

استیفاے غرض و انقراض حاجت اختیار اقامت ضرورت می افتاد و عنقوان شبانہ گاہ جمادی الاول

سن ہصد و شصت و سہ ہجری بکہ معظمہ آید شیخ علی متقی با سماع خبر آمدنش بسابقہ تعارف کہ بوالدہ ماجدہ

نشان داشتند پیش ایشان آمد و مہربانیا کردند و استعدای صحبت نمودند و رحمتہ اللہ علیہ بمقتضای

استغنائی ذاتی اولاً گفتند الشاء اللہ بنیم تا نصیب چیست در آخر مشاہدہ فضل کمال شیخ اختیار صحبت

نمودند و بکتابت تالیفات شیخ و تصحیح و مقابلہ آنہا مشغول شدند و تا دوازده سال بصاحبیت شیخ

در فقہ و حدیث و غیرہ علوم شرعیہ مہارت کامل حاصل کردہ از کالیلیا و ولایا اللہ شدند و بعد وفات

شیخ تاسی و شش سال بکہ معظمہ لشر علوم ظاہر و باطن میکرد در ایام اقامت جمعی فوت نشدہ شیخ عبد الحق

دہلوی بکہ معظمہ از ایشان سند صحاح ستہ حاصل کردہ مرید نشان شدند و رحمتہ اللہ علیہ بسال ہزار

و یکہ ہجری زین دارقانی بعالم جاودانی شتافت مستند و سابقادار لظلافہ مسلاطین مالوہ بود اکنون

زیر حکومت ریاست دہار است و بہاندگدہ شہرت دارد

شیخ عزیز اللہ تلبنی صاحب رشاد و ہدایت دانشمند شہر و عمد سلطان سکندر لودی از ملتان

در سنیہ نقل آیدہ رحمت اقامت انداخت طبعی فیاض و سخناری غریب داشت کہ متعلم متفطن بہر طور

کتابی مشکل منتیان را کہ می خواند بی مطالعہ درس می گفت و میگویند بارہا با متحان پیش آمدہ کہ سولہ لا

مرفع لا آورہ اند و شیخ آزاد وقت افادہ معادل ساختہ میان حاکم سنیہ علی انار شد تلامذہ او بود

انہو تصانیف رایقہ مشہورہ اندازاً نچملہ رسالہ عینیہ است کہ بقابلہ رسالہ غیرہ شیخ امامان اللہ پانی پتی
 نوشتہ درس نصد و ہفتاد و پنج ہجری رخت ہستی از نچہان اجماع جاودان بروانا اللہ وانا الیہ راجعون
 تلمبہ بضم تائی مشناتہ فوقانی و فتح لام و سکون نون و فتح بای موحده باخرای ہوز شہری است و تلمبہ
 مولوی عسکر علی سندیل خلیف اکبر مولوی محمد اللہ سندیل از والد ماجد خود تحصیل علوم تودہ فراغ
 حاصل کرد و بتوسل وی باریاب بارگاہ شاہ دہلی شد و از دربار شاہی بقطاب خیر اللہ خان مباحی گردیدہ
 و چند مواضع بجا گیر یافتہ بنا بر تعمیر مدرسہ نامور شد و تعمیر مدرسہ مذکور حسب احکم شاہی باہتمام نواب
 ابوالمنصور خان صوبہ داراودہ درس یازدہ صد و چهل و شش ہجری با تمام رسیدہ بمدرسہ منصورہ
 شہرت یافتہ و تاریخ تعمیرش در لفظ خیر المدارس بمناسبت خیر اللہ خان یافتہ اند ہمدان مدرسہ مدرس
 و افادہ طلبہ مشغول بود کہ باواخر صدی دوازدهم ازین جهان فانی بجام جاودانی رخت ہستی
 بر بست علیہ الرحمۃ والغفران

ملا عصمت اللہ سہارنپوری از مشاہیر علمای ہندوستان است اگرچہ بظاہر ہینالی نہ داشت اما در
 باطن چشم بصیرتش روشن بود تمام عمر خود در خدمت علم و تدیس بسر کردہ تصانیف رائقہ دار و از انجمل
 شرح خلاصۃ الحساب و حاشیہ فوائد ضیائیہ یعنی شرح ملای جامی است درس ہزاروی و تہ ہجری
 بر حمت حق بیوست

مولوی عصمت اللہ لکھنوی خلیف اکبر مولوی عبدالقادر مرید شیخ پیر محمد سلوئے وی
 حافظ قرآن و عالم علوم غریبہ بود و در علم و عمل زبردان خود فوقیت داشت لباس سپاہانہ را
 نشاؤدہ حال خود ساختہ بصورت اغنیاء صحبت بادشاہ وقت مستور بود و دوم رجب سال یکہزار
 و یکصد و سیزدہ ہجری شب شنبہ براہ دکن در موضع بر بندہ وفات یافتہ و ہفتدہم شوال سن یکہزار
 بروز جمعہ در موضع بہرانوہ متصل بلکہ لکھنؤ مدفون گردیدش خلد اللہ مدار لنعمیم تاریخ رحلت ولایت
 مولانا علاء الدین شلی از علمائے اودہ بود روشنی پاک و صفای تمام داشت پیش لانا فرید الدین
 شافعی کہ شیخ الاسلام اودہ بود تفسیر کشاف می خواند و مولانا شمس الدین کبھی اودہی و دیگر علمای اودہ
 سامع بودند زوی علماء داشت اما باوصاف تصوف موصوف بودی اگرچہ از سلطان المشعل
 نظام الدین اولیا مجاز مطلق بود اما یک مریدیم نگرنت اورا بخدمت پیر خود غایت محبت بود

قرش در دہلی نزدیک چبوترہ یارانست رحمۃ اللہ علیہ

ملا علاء الدین لاہوری پسر شیخ منصور لاہوری از دانشمندان مشہور مدرس است مدتی
در محبت خانان معزز و مکرم بود چون بہلازمت محمد اکبر شاہ رسید نیز خلیع اعتبار یافت و ہر چند تکلیف
سپاہگری نمودند قبول نکرده بدرس واقادہ مشغول ماند و ہر چہ از جاگیر حاصل می شد ہمہ صرف
طلبہ می کرد و حاشیہ مشہورہ بر شرح عقاید از تصنیفات معتبرہ اوست بزبات حج مشرف شدہ ہما بخا
داعی اجل را بلیک اجابت گفتہ جان بجان آفرین سپرد

ملا علاء الدین فخر علی محلی برادر عینی ملا نور الحق ابن ملا احمد انوار الحق بن ملا احمد عبد الحق تحصیل علم
چند سہ مجتہد ملا محمد حسین فخر علی محلی بنودہ نان بعد از عم خود ملا احمد از ہار الحق در بالنس ہریلی افتادہ
برداشتہ ہنگامیکہ ملا عبد العلی بحر العلوم در بہار مدرسہ منشی صدر الدین مدرس بود بہر ای عم خود ملا
از ہار الحق در آجرفتہ فاتحہ فراغ خواندہ بوطن مراجعت نمود و اتوالد خود ہیبت حاصل کردہ باشتغال
باطن می کوشید و اندکی مدرس و تدریس نیز می کرد چون مولانا عبد العلی بحر العلوم بمدراس رفت وی عم
در آجرفتہ بیوست و تاحیات مولانا در حضرتش تکمیل علوم می نمود بعد وفات مولانا بوجہ دامادیش
بسکار نواب مدراس مدرس مقرر گشت و بخطاب ملک العلماء ممتاز گردید از تصانیف او شرح
فصول کبری است دہم شوال سال دوازده صد و چهل و دو ہجری در مدراس وفات یافتہ آنجا مدفون
مولانا علاء الدین لاری صاحب حاشیہ بر عقاید نسفی از پیشین زمان باگرہ آمدہ اشتغال بدرس
علوم نمود و مدرسہ از حسن ساخت و مدرسہ حسن تاریخ آن یافتند و در سال ہنصد و شصت و نہ ہجری
بج رفته و ہمدان سفر رخت سفر آخرت بر بست رحمۃ اللہ علیہ

مولوی علی صغر قنوجی ابن مولوی عبد الصمد اناکا برہلمای قنوج در سال ہزار و پنجاہ و یک ہجری
متولد شدہ از ملا محمد قنوجی و ملا عصمتہ اللہ سہارنپوری مختصرات و متوسطات و مطولات خواندہ فاتحہ
فراغ مجتہد ملا محمد زمان کاکوروی خواندہ جامع علوم عقلیہ و نقلیہ و امام تصوف و سلوک مرید و ظریف
شاہ پیر محمد کنوی بود تا شصت سال عمر شریف خود در تدریس طلبہ گذرانیدہ جم غفیر از علما و فضلا
نیرد امن تویش بر تہ فضیلت رسیدند تصانیف ذیل از ویادگار اند اللطائف العلیہ
فی المعارف الالہیہ بہرۃ المذارج در سلوک القصیدۃ المہیمیۃ فی النغمۃ المحمدیۃ شرح قصیدہ

تذکرۃ النفایس العلیہ فی کشف اسرار المیمیہ تفسیر ثواقب النزیل کہ در اختصار و ایجاز ہم پلہ جلالین است
 و در علوم ادبیہ و مسائل شرعیہ بر کثافت و بیضاوی تفوق میجواید شرح فصول حکم و سہ سال یا زودہ صد
 و چیل ہجری رحلت فرمود غلام علی آزاد ہلگامی تاریخ و فائش بنظم آوردہ **۵** مولوی زبان علی صغری

از وفاتش کمال شد معدوم بہ سال تاریخ اولو شست خروہ شد نہان آفتاب صبح علوم

قاضی علی اکبر چریا کوٹی ابن قاضی عطار رسول بن قاضی غلام محمد عباسی در سان است نویم
 صدی سیزدہم متولد شدہ ہر چند سلسلہ تحصیل و ازاد ستاد با تمام نرسیدہ و سرمایہ کتابش از فوائد ضیاء
 جان متجاوز نگزیدہ مگر از آنجا کہ جودت دہن و قوت حافظہ اش آیتے بود از آیات الہی و موجی بود از بحر
 فیض نامناہی بذر بعض حالاتش می پروازم و آید کریمہ ذلک فضل اللہ یوتیہ من یشاء و در زبان
 سے ساز و والد ماجدش قاضی عطار رسول گو صاحب علم و استعداد بود در فرائض و فقہ مہارتے معتد بہ
 داشت مگر چونکہ از حکومت انگلشیہ گاہی بہ منصب منصفی و گاہی بہ تحصیل امور بودہ در تعلیم صاحب
 ترجمہ علیہ الرحمۃ نظر توجہ نمی گاشت وی بشوق چلی خود کہ از سبب فیاض بدیش و ولعت بود کتاب گلستان
 ازاد ستاد با تمام رسانیدہ نگاه استعدادے و قوتے فراہم آورد کہ بدان جملہ کتب متداولہ فارسی با
 بے مدد ستاد حل میکرد بعد از آن تحصیل صرف و نحو عربی پرداخت و از مقامات مختلفہ مختصرات
 ابتدائی را حاصل کردہ بنا و قوت مطالعہ را استوار ساخت از ہمسالانش منقول است کہ اورا ہنگام
 تحصیل بہ بذل جہد مشغول ندیدیم مگر جواب ہر سوال ازوبے تامل می شنیدیم کتاب کافیہ محشی بدیش
 او فتاد شبہا بمطالعہ آن سپری کرد تا آنکہ کتاب مذکور را بزور خواشی با تمام رسانید پیش آن فوائد ضیاء
 از مولوی احمد علی چریا کوٹی کہ رابطہ مصاہرت یزیدہ داشت قریب چیل سبق از ان کتاب آموخت
 و مابقی را بمطالعہ خود باخر رسانید ہمچنین از جاہای عدیدہ نبذی از منطق و کلام خواندہ باین قلت
 تحصیل استعداد سخن فہمی را بر تہہ رسانید کہ مسائل دقیقہ فلسفہ و کلام از شرح مواقف و صد
 وغیرہ می گرفت و از رایے نادرہ ماے خود او تحقیقات اینیقہ میداد و گرہ از بعضیات فن می کشاد
 ہر بحثے کہ می گرفت گلہے از دست نمی داد و ہر کتابیکہ یکبار از ابتدا تا انتہا مطالعہ کردے
 در ویج باب بعد از آن حاجت ہمراہ جعتش ہی افتاد منقول است کہ روزی صاحب ترجمہ با ستاد
 و مولائے مشہور مولانا محمد شکور مغفور مجلی شہرے در بحث جو ہر فرد بمناظرہ درآمد مولائے مدوح

با بطلان ترکیب جسم انامثالین اجزا در گفتگو بکشاد و وی از جانب متکلمان سلف سنگ منع و
 مناقضه در راه می نهاد با بجزله تا ہفتہ درین باب مکالمہ فیما بین جاری ماند و گفتگوی طرفین و بطوالت
 کشید در انجام کار مولای مدوح لب بہ تحسین وی کشاد و داد جوہر شناسی داد کہ در مسئلہ مختلف نہیں کہ
 بجانب منع آن تسلیم دلیل نبود تقریر بجای رساندی کہ متاخرین متکلمین از ان اغماض کرده اند قاضی
 مشار الیہ صاحب ثروت و مال و ہم مطرح انظار عز و وقار حکام انگلشیہ بود بایام قدر ہندوستان
 بصلہ خیر سگالی از سرکار انگریزی وظیفہ و انعام و نشور برات اخذ اسلحہ بدست آورده با انہمہ ہمیشہ
 تحصیل کمال را می پسندید حصول جاہ و منال را بدیدہ اعتماد و طلب نمی دید و بفرزدان خود مولو
 عنایت رسول و مولو سے محمد فاروق کہ ہر یگانہ مرآت کمال پدرانند تاکید تحصیل علم و بہتری فرمود
 و گاہی تخریص کتاب سیم و زرغنی نمود بہ تصانیف و تالیف رغبتی نہ داشت دور سالہ از مصنفاتش
 موجود اند سیکے در رد بعض معنویات اہل فرنگ یعنی مسلہ جذبہ و انجذاب دوم در رد بعض اعتراضات
 شیعہ و می رج بسال ہشتاد و سوم از صدی سیزدہم رحلت فرمود ادخلہ اللہ فی اعلیٰ علیین
مولوی علی احمد دخترزادہ حافظ شاہ ابوالسحاق سجادہ نشین آستانہ بھیرا علیہ السلام کہ خود در عوز بہ
 چون جد خود یگانہ روزگار بہت ولادت با سعادت وی در سال دوازده صد و بست و نہ ہجری
 بظہور پیوستہ اکثر کتب درسیہ از فاضل ادیب مولوی محمد سلیم علی شہری مرحوم آموختہ و نبندی از ان
 از مولوی احمد علی عباسی چریاکوٹی رحمۃ اللہ علیہ گرفتہ فاضلہ قوی الحفظ والادراک از ثقات آن دیار است
 مولوی محمد فاروق عباسی چریاکوٹی سلمہ اللہ در مراسلہ ممدانہ زیب رقم فرمودہ کہ راقم سطور پیش از سی
 سال بخدمت سرابا برکتش طرف سعادت می بندد تا ایندم کلامیکہ وال بر قوم کسی باشد از زبانش
 نشنید و مجلسش را گاہی خالی از ذکر آئی ندید تا این زمان بہ صلاح حال و معدومیت السنہ رجال
 و بہ التزام و مداومت محاسن اعمال مقرون است ادام اللہ برکاتہ

مولوی علی بخش خان بدایونی از عمائد علماء و روسای بلدہ بدایون است تلمذ بخدمت مولو

فیض احمد بدایونی و شرفندیست بخدمت مولو سے شاہ عبدالحمید عین الحق بدایونی داشت با وجود
 تعلق منصب صدر الصدوری کہ از سرکار انگریزی بدان سہاہی بود در تعلیم طلبہ و تالیف کتب
 و نییہ مشغول می ماند در سالہ شہاب ثاقب رسالہ تائید اسلام در رد فرقہ خیر و رسالہ در رد مذہب شیعہ

از تالیف وی مطبوع شدہ شائع و مطبوع طبع حق پسندان اندلجیہ توالیف مفیدہ اش ہنوز زیر طبع ہیں۔
 و رسالہ سیزده صد و سہ ہجری رحلت فرمودہ بعالم جاودانی شرافت علیہ الرحمۃ والرضوان۔
مولوی علی عباس چریاکوٹی ابن شیخ امام علی ابن شیخ غلام حسین ابن شیخ سعد اللہ برادر زادہ
 مولوی احمد علی عباسی است و از جانب مادر با فاضل باب اللہ جو پوری می پیوند از فاضل دہرہ
 اذکیای عصر بود کتاب سبزی از مولوی ابوالحسن منطقی گرفته و بقیہ کتب درسیہ از عم کرم ممدوح اصدہر
 آموختہ قوت حافظہ اش بغایت عتیق بود و ذہن و فطنتش بمرتبہ اعلیٰ یائق بالجملہ این فاضل جلیل المنانہ
 ہم ذکا و جودت داشت و ہم فطانت حدت لاجرم در عہد تحصیل بناظرہ و جدل بلام بر حریف میجوید و در
 میزان بحث کسی با دہرہ بی سنجید ہر کتابی کہ میخواند با استاد بجات فرس مناظر ت میراند تا آنکہ تحصیلش
 بترہیت نظامی چون بخواستی از اہدیہ متعلقہ رسالہ تطبیہ رسید استعدادش بمطالعہ کتاب و تنقید مضامین
 ہر باب تام و کامل گردید پس دست از تحصیل باز کشید و بمطالعہ کتب قدما و ہم متاخرین ہمید کہ شب
 می کشید و شبش بروز میرسید در چند سال بچودت حافظہ و حسن فطانت ہر مسائل اکثر کتب درسیہ و غیر
 درسیہ حاوی گشتہ و از کتب مشہورہ کمتر بود کہ از نگاہش نگذشتہ اکثر کتب درسیہ را بی ہرجعت بخواستی
 طالبان را محققانہ می آموخت ہر گاہ ہر مسائل درس نظامیہ واقع گردید عنان غریت بسوی تکمیل
 ادب و حفظ لغات عرب گردانید تا آنکہ برادری مضامین ہم نظم و ہم نثر حلی وانی بدست آورد و اکثر
 مسائل منطقیہ و نحویہ را منظوم کرد بحث و جدل طبیعتش غالب بود و ہر سخنیکہ بر زبان آوردی ہر چند
 دوران بر سر خطا بودی بگر خصم با تہر و جدال ساکت کردی روزی در مثال جنت زیڈ الفظ جنت در آل
 متعدی و زید را مفعول بہ فرمودہ یکے انذا ذکیای محصلین بدان باب با اوراہ مخالفت پیمودہ و
 دیگر معاصران ہم با محصل مذکور موافقت کردند تا آنکہ سلسلہ جدل درازی کشید و بعدا تمام جہد
 زبان نوبتہ تکمیل کلک بیان رسید پس مولوی ممدوح در ان باب رسالہ ترتیب ساختہ آگاہ
 کس از محصلان بہ تحریر جوابش پیر و اخت و مولوی ممدوح در قضیہ شرطیہ کہ انقسامش بتقسیم
 غیر حاضر متصلہ و منفصلہ مشہور است قسمی جدید پیدا آورد و نامش شرطیہ عباسیہ کرد و مثال قام
 زید تم تعدی و فرمودہ بالجملہ فاضل ممدوح بقوت لقا دہ خود مسائل ہر علم را بمنز انظرے سنجید و
 در تحقیق نفس الامر حکیمانہ می کوشید چنانچہ لفظ احکام او در مسائل متداولہ بسیار اندامین مختصر

فکر انرا بڑا متا بعد از فتون متداولہ درین تواریخ و سیر کامل بود و بطن ادب و انشا و نظم و شریطو عسرب
ہم مہارتی مستعد بہ داشت و از علوم دیگر ہم بے بہرہ نبود و او اکل حال برسم سیاحت بحیدرآباد و کن
رفتہ و بوج امرای دولت قصائد غرا انشا کردہ مگر حظی برین داشت و طرنی نہ بست انانجا واپس آمدہ
قصیدہ مشتمل بر ہجو آن مرزوم بقلم آورده درین شعر از ہمان قصیدہ است **۵** من حیدرآباد و ہون
و لا تقم فیہا فواد اولی المکارم یصد مرید بعد از ان ہر ریاست بھوپال شتافتہ در انجا بالعلمات لو اب سکتہ بیک
والیہ ریاست جائزہ پروراشتہ و سالی چند در انجا اقامت داشت بسے بر نیامد کہ بجا لغت بعضی
از کان آن و دولت بوطن باز آمد و روزگار سے چند در وطن بہ بیکاری بسر برد از انجا کہ شمس
کمالش آفتاب دار بر جمائی تافتہ والی حیدرآباد ہستادرت از باب دولت اورا بعزت و جلالست
تمام بخواندہ و منصب و پایگاہ بلندش نشانہ روزی چند بجل منصبی خود تقسیم بودہ بعد از ان ترک
عمل کردہ بر دو صد ماہانہ وظیفہ بلا شرط خدمت قناعت نمودہ تا آنکہ در سن دوم صدی چہارم ہجری
بوطن رسیدہ باو خردیچہ سال مذکور رحلت فرمودہ و ولادتش بگمان غالب سال سی ام صد سے
سین و ہم است اناشعار اوست **۵** لوکان ندی فی الزمان فہاتہ و اخیر انکان فی میقاتہ کتب
قصیدہ در بیج شمس انامرا گوید **۵** لطم کین شمس السما و سمیۃ ما ہذری لخصواتہ و یدر اشعار اوست
۵ ثغورک و الجواہب المخیابہ ستمار بلالات شریا ہتھی فقیر مؤلف بسال دو از وہ صدر شخصت
ہجری بزمرہ طلبہ علوم فارسیت السورغانیہ و در دوران ہنگام ہر دو گاہ مولوی محمد ظو محمد علی شہری
صدر الصدور شہر مذکور خدمت صاحب ترجمہ کہ پیاس بقیہ مولوی ابو الحسن شہری سندھی شریف
آورده بود دریافت در حقیقت ہمان اوصاف در موجود بودند مگر باوجود این ہمہ قابلیت اجلیت
صحت طبع و قادی وجودت قریمہ نقاد بقبولیت نہ پیوستہ و از مقبولیت اقران ذورا قتا وہ درین فاقدر
الاستعداد اوقمت حاشیہ علی لغفور بر شرح جامی و شرح تہذیب یزدی پیش مولانا مولوی ابوالحسن
مذکور میگناروم ہمدان زمان کتاب نیراس الفطانہ مصنف صاحب ترجمہ بنظر گشتہ الحق کہ در ان داد
قابلیت دادہ عالمہ اشد بلطفہ است

مصطفی علی کبیر محمد علی شہری شاگرد سید تفضل حسین خان کشمیر بیست مدتی منصب قاضی فک
و لڑ سار و در سرکار انگریزی سرفراز بودہ ہم ازان منصب حق تقاعد حاصل شودہ خانہ نشین گردید

جامع الادب ہر گاہ در سن دوازده صد و شصت ہجری پھر کہ تلامذہ مولانا محمد شکور مرحوم و مغفور
 پھلی شہری کہ مشیر زادہ دی بود پچھلی شہر رسید ویرا دید کہ ضعیف و نحیف شدہ شخص استخوانی و پوستی
 دہشت و قد شریفش بکشور پستی پچھ جسم پاک گشتہ غالباً نبود سالگی دران زمان رسیدہ باشد گاہی با طلبہ
 کہ بچہ تنش میرقیم تمامی اخلاق حمیدہ و پیر سسٹل حوالہ پیش می آمد کتابیکی طلبیدیم ہمون ہیئت کہ دہشت
 برخاستہ الامامی بر آوردہ می داد و میگفت کتاب میدہم لکن باین شرط کہ اطمینان و بوق تصدقش بری
قاضی علی محمد یاجوری اناکار علمای عمد سلطان ابراہیم عادل شاہ محدث و مفسر و فقیہ بود بہ لقب
 استاد الادب یا شہرت داشت از گجرات بہ بیجا پور آمدہ دران بلدہ اقتل حدرسد نمود کہ اکثر از طلبہ علوم
 از دست فیض شدند بچہ تلامذہ و سہ شاہ برہان و شیخ ابوتراب مدراسی و سید محمد مدراسی و
 قاضی ابراہیم زبیری مشہور اند در عمد سلطان سابق الذکر منصب قاضی بیجا پور امتیاز سے داشت
 چہارم ماہ ذی الحجہ سن ہزار و ہفتاد ہجری رحلت فرمودہ در بیجاہ مدون گشت

ملا علی محدث سمرقندی برادر ملا صادق حلوانی علم حدیث در عرب تحصیل کردہ بغایت متقی
 و پربزرگار ہندوستان آمدہ در سال نصد و ہشتاد و یک ہجری بچہ رحمت ایزدی پیوست
 ملا عالم کاملی این تاریخ یافت قطعہ در ایفا کہ ناگاہ ملا علی را بہ ربوہ از میان دستبر و حوادث ہجری
 سال تاریخ او سال مگر بگومر ملا علی محدث ہ

شیخ علی متقی برہان پوری ابن حسام الدین ابن عبد الملک بن قاضی خان المتقی لقباً
 القادری الشاذلی المدینی اچھٹی مشربا بچہ پوری وطناً البرہان پوری مولد الملکی منزل اور سال ہشت
 صد ہشتاد و پنج ہجری در برہان پور و کن متولد شدہ حالات با برکات شان شیخ عبد الحق محدث
 دہلوی در اخبار الاخیار تفصیل تمام تحریر فرمودہ بخص آن اینست کہ وہی رحمۃ اللہ علیہ ماورہ ہفت
 دہشت سالگی پیش خدمت شاہ باجن برہان پوری مرہ سلطنت خود بسفر آخرت فرامیدوست بعد
 وفات پدر خندی بصحبت امرا و سلاطین وقت بسر بردہ در عین شباب بہ مقتضای جہاد بہ ازلی
 خدمت شیخ عبد حکیم بن شاہ باجن رسیدہ فرقہ خلافت سلسلہ چشتیہ پوشیدہ اثر برہان پور کلمان
 مطہ سطر شاہیدہ خدمت شیخ حسام الدین متقی طنائی رسیدہ تفسیر بیضاوی و عین العلم را بخدمت
 ایشان مطالعہ نمود و سلوک طریقہ درع و تقوی را با باد برکات مجتہدش پیش گرفتہ ہمراہ زاد و تقوسے

ساحله درع توفیق غریبیت حرمین شریفین یافته بخدمت شیخ ابوالحسن بکری شرف تلمذ حاصل نموده و در کمال
 علمای عصر آن دیار را در یافت و مستفید گشت و از شیخ محمد بن محمد بن محمد بن السخاوی خرقه خلافت
 قادریه و شاذلیه و ربکشیده بکرم نظر بخت اقامت انماخت و عالمی را با الوار طاعات و مجاهدات
 و با آثار افاضات و اقاوات علوم دینی و فتون ایشی انور و مستفید ساخت و بجمع و تصنیف کتب و
 رسائل علم حدیث و تصوف پرداخت اندک بخل جامع صغیر و جمع بجمع شیخ جلال الدین سیوطی را که در تب
 به حروف بجا بود محبوب بابو اب فقیه فرمود و بار دیگر از آن شیخ کفری گرفته انهم بوعایت مذهب و منقح آمد و
 رساله تبیین الطریق و مجموع حکم کبیر و تصوف از تصانیف و نیست و مجموع تصانیفش از صغیر و کبیر و
 عربی و فارسی از صد متجاوزان است تاریخ دوم جمادی الاولی سال مصاد و هفتاد و پنج هجری بکرم معظم
 رحلت فرمود علیهم رحمة رب العالمین و در لفظ تقفی حبه تاریخ فوتش یافتند

طاعلی مهاجری ابن شیخ احمد از قوم نوات بر وزن ثوابت از بخاری زمان صاحب عرفان مقرر
 توحید وجودی بود مصنفات متبرکه و معتبره دارد و انما بخل تفسیر رحمان که آنرا تفسیر نهائی نیز گویند و
 تفاوت شرح عبارات المعاریف و شرح فضیلت الحکم و شرح فصوص صغیر شیخ صدیق الدین تولوی
 و اولی التوحید و رساله در بیان ۵۰ حجاب توله تعالی امم ذلک الکتاب لاریب فیهدی للمتقین که
 دو انده کور و هشتاد و سه لک و چهل و چهار هزار و پانصد و بیست و چهار و چهار بیان نموده صورتش
 در هند سه ایست ۲۴۱ ۲۵۰ ۲۵۱ ۲۵۲ ۲۵۳ ۲۵۴ ۲۵۵ ۲۵۶ ۲۵۷ ۲۵۸ ۲۵۹ ۲۶۰ جمادی الاولی سال شصت صدوی پنجم هجری وفات یافت
 بمهائم مدفون شد قدس سره مهائم بر وزن غطاءم بندریست از بنادر کون که نام ملکی است در کن
 برکنار سمندر. نوات بر وزن ثوابت قویست در بلاد کون می گویند که هر گاه جلج بن یوسف ثقفی
 پنجاه هزار سوادلیا و علما و غیره بکشت گروست از قریش مدینه طیبه جلاوطن شده بساحل بحر هند رسیدند
 و سکونت ورزیدند از اولاد آنها فرقه نوات است -

سید علی شاه جالندهری جهان علم ظاهر و باطن مرید شاه ابوالعالی و خلیفه سید سیکه بود
 انما لاسرار و تزیینة السالکین شرح اخلاق ناصری و زیادة الروایات و نشر الجواهر ترجمه فارسی
 نظم الدر والمرجان عربی مؤلفه مرزا جان برکی بخدمت از تصانیف مشهوره و سینه رساله یک هزار و
 دو صد و دو هجری وفات یافت

مولوی حافظ علیہم اللہ نگرانی صاحب علم و فضل و تقویٰ مولانا شاہ عبدالرحمن مزمل لکھنؤ
 بود چون ہمتش ہموارہ بخوبی اشتغال داشت بنا برآن بجز ترجمہ رسالہ مرشد خود مسماۃ بحمد المقل فی
 تاروہ در سال ہزار و دو صد و پنجاہ و پنج ہجری از دار فنا بعالم بقا شاکت روح اللہ و حسہ
 مولوی علیہم اللہ قنوجی ابن مولوی نصیر الدین قنوجی در فضائل ہنوزہ سلف صلحاء و در عہدیت
 یادگار عرب عربانکیز مولوی عبدالباسط قنوجی بود از تصانیف لطیفہ اوست کتاب دار الفضائل
 فی شرح الشائل و چند رسائل در منطق و کتاب مین الہدی شرح قطر اللہ کہ بسال دو از دہ صد
 یازدہ ہجری تالیف نمود سال رحلتش معلوم نیست

امیر کبیر سید علی ہمدانی ابن سید شہاب الدین دوازدهم ربیع دوم و شنبہ سال ہفتصد و چارہ
 ہجری متولد شدہ مخزن علوم و ابرو باطن مظهر تجلیات ربانی و مرید علاء الدولہ سمائی بود اکثر کتب دنیا
 را سیر کردہ و بخدمت ہزار چہار صد و پانجاہ را شد رسیدہ مستغنی گشت در سن ہفتصد و ہشتاد و یک
 ہجری از ہمدان با ہفتصد کس سادات و رفقا بظہ کشمیر تشریف آوردہ بجلہ علاء الدین پورہ کہ در آنجا
 خانقاہ طریقت رخت اقامت انداخت و در فلک مقدم شریف اخبار قدوس یافتہ از قطب الدین
 شاہ دہلی کشمیر کمال اسادت ہدیہ پیوستہ دی رحمۃ اللہ علیہ بغایت سرگرمی اشاعت اسلام بظہ کشمیر
 فرمود بہر ہفتاد و سہ سالگی بمیدان کبیر کہ نام مقامی است بتاریخ ششم و ہجده سال ہفتصد و ہشتاد و شش
 ہجری وفات فرودہ نعلش و در قتلان مدفون گردید چون کہ وقت القطاع روح بسم اللہ الرحمن الرحیم
 زندگان ساکش ہما شدہ بر زمین کلام اخیر تاریخ نوشت یافتہ اند رحمۃ اللہ علیہ و علی اسلامہ تصانیف
 شرح الاموات شرح سماوی حنی ذخیرۃ الملوک شرح فصوص الحکم مرآۃ التائبین شرح تصدیق عمرہ
 فارضیہ آداب المریدین - ادراد فقیہ و غیرہ اند

شیخ علی کشمیری رفیق بن علی بن معین الدین بروزہ شنبہ چہارم رمضان سال یازدہ صد
 پنجاہ و دو ہجری ولادت یافتہ از پدربزرگوار در برادر کلان خود شیخ اسلم اخذ علوم کردہ فقیہ و محدث گشت
 بہ ہر سہ لیران خود یعنی عبدالاحد و بہا و الدین و شیخ سنا و بلوران عم زاد خود یعنی ابوالطیب احمد
 عبداللہ و اخوند عبدالرسول را تعلیم علوم نمود عمال و عارون زادہ و متورع بود بتاریخ دہم محرم
 الحرام سال دو از دہ صد و چارہ رحلت فرمود

شیخ علای مہدوی بیانوی بن شیخ حسن از مشائخ کبار بنگالہ بود او برادر خروش شیخ نصر اللہ کازنجول علما بود از بنگالہ بزیرت مکہ معظمہ رسیدہ و از آنجا بہند آمدہ و خطہ بیانہ رحل قامت انماختند جہا نصر اللہ و الفوتاریخ قدم ایشان یافتند شیخ حسن بارشاد و ہدایت و شیخ نصر اللہ بفتوی و درس قیام داشت شیخ علای کہ ارشاد اولاد شیخ حسن و از عمد صبا اثر نجابت و صلاح بر لوح پیشانی او عیان بود و ملازمت پدر خود کسب علوم ظاہری و باطنی و تہذیب اخلاق نمودہ و اندک زمانی کتب متداولہ را مطالعہ کردہ بتدریس و افتادہ مشغول شد بعد وفات پدر ترک تدریس گفتہ بر جاہ طاعت و بیخ ریاضت و سجادہ شجعت استقرار گرفتہ طالبان راہ را تلقین و ارشاد مینمود لیکن بہتور بقیہ انانہ نفس امارہ داشت وی خواست کہ بوسہ شغلی دیگر در ان شہر شرکت مکانی نماشتہ باشد آخر طریق آباد اجاد و خود ترک دادہ بخدمت عبد اللہ نیازی مرید خلیفہ سید محمد جونپوری موجب طریق مہدویہ آمدہ روش وی آموخت و جمعی کثیر با وی شدند و راہ سلوک بقدم توکل سپردند و با این ہمہ اسلحہ و آلات حرب برای دفع مخالفان ہمیشہ با خود سے داشتند و ہر جا در شہر و با دار نامشروعی ذمی کہ میدیدند چیز او تہر اگر تہ حساب میکردند و خوف حاکم نہداشتند و حکام موافق اعداوش میکردند ہر گاہ سلیم شاہ پسر شیر شاہ سور بر سر سلطنت ہند جلوس نمود آوازہ شیخ علای بسمع او رسید میر سید رفیع الدین محدث دمیان ابوالفتح تہانسیری و دیگر علمائے اگرہ را احضار فرمودہ باغوائی مخدوم الملک ملا عبد اللہ سلطانپوری شیخ علای را از بیان طلب داشتند او با جمعی از اصحاب مخصوص کہ ہمہ بیکتا پوش و مسلح بودند ہر گاہ آمدہ بر سوسے کہ در مجلس بلوک می یافتند عقیدت ناشدہ بوجہ مسنون بر ہمہ اہل مجلس سلام کرد و سلیم شاہ جواب بکہ گفتہ بر مقربان او وضع شیخ بسیار گران آمد و مخدوم الملک پیش ازین خاطر نشان سلیم ساختہ بود کہ این بتدرع دعوسے مہدویت میکند و سر خروج دارد واجب القتل است آنروز بسفارش عیسی خان نجات اذان یافتہ سلیم شاہ حکم بر اخراج شیخ علای نمودہ بہند یہ رفتہ کہ بسر حد کن است و اعظم ہمایون خواجہ حاکم آنجا اورا چندی پیش خود داشت در آنجا ہم خلائق ہر دو گردیدند مجہران این جہر سلیم شاہ رسانیدند تا کہ باز بطلب وی حکم صادر فرمود چون وی حاضر آمد سلیم شاہ بوی گفت کہ تو از عقیدہ خود تہ کن شیخ سخن شاہ گوش نکرد سلیم بسترای تازیانہ حکم فرمود شیخ کہ از بیشتر تا توان بود در تازیانہ

سوم جان بجان آفرین سپرد و نعلش و پیرای قیل بسته داد و فی علی گردانیدند و حکم کردند که میرافون نکلند این وقت
 بسال پنجاه و هفتم صدی دهم روداد آرو و و معلی بازاریکه پیش دروازه شاهی باشد
 معتمد الملوک سید علونجان حکیم دهلوی اصل نامش محمد باشم بن حکیم محمد باوی قلندر بن سید
 مظفرالدین علوی از اولاد محمد بن حنفیه است ولادت او بجاه رمضان سن هزار و هشتاد و هجری در دارالم
 شیراز شد و در سن یازده صد و یازده هجری بسند آمده در پای قلعه ستاره بملازمت عالمگیر بادشاه
 به خلعت و منصب سرفراز گردیده بخدمت شاهزاده محمد عظیم تعیین گردید و در عهد شاه عالم بهادری شاه
 بخطاب علونجان واصنافه منصب جاگیرتیا یافت و محمد شاه بادشاه را معالجات خوب کرده
 بادشاه موصوف ویرا به نقره بنجیده به منصب شش هزاری و نقدی سه هزار و پنجاه و هجری بخطاب
 معتمد الملوک سرفراز فرمود تا در شاه باغ از تمام همراه خود برد و از آنجا به حج بیت الله رفت و در سن
 یازده صد و پنجاه و شش هجری به شاه جهان آباد و ایس آن نماز تصنیفات او کتابی است جامع الجوامع
 و علم طب کاسم با سمی است بتاریخ بست و پنجم جب سن یازده صد و شصت هجری در شاه جهان آباد
 بعض استسقاوت شده ویرا حسب وصیتش در حوالی درگاه حضرت نظام الدین اولیاء خون کردند
 ملا عماد الدین عثمانی لبکنی عالم متبحر و بابت جلی و ذکوات طبعی داشت شاگرد رشید
 ملا عبد علی بحر العلوم بود هر گاه ملا موصوف بخرمین شریفین رفت ملا عماد الدین بقیه شرح پیغمبر
 پیش ملا محمد حسن خواننده از تصانیف او عقده و دقیقه در بیان چند مباحث معقولیه غیره و عشره کامل
 و بحث علم معنی آن در رساله مقوله عشره در شرح ابیات محقق طوسی متضمن بیان مقولات عشره
 بر سر پایه علمی او گواه اند لبکنی بفتح لام و سکون بای موحده و کاف عربی مفتوح و لون نام دینی است
 در ضلع بانس ریلی ملک رو سبیل کند

مولانا عماد الدین غوری از اکابر مشایخ دیار نارنول و از اولاد مولانا عماد است که در عهد
 محمد تغلق یو و ابابا و اجداد وی از عرب بغور آمدند و از آنجا بعض از بزرگانیش همراه سلطان شهاب الدین
 غوری به هندوستان رسید میگویند که وی در عنقوان شباب در کسب علم نکوشیده بود و بسیار روزها از
 داشت و در هنگام با پهلوانان کشتی گرفتگی روزی پهلوانی مشهور را که از وی قوی تر بود بزین آورده بود
 مست و مغرور بکام می کند یک از علمای عصر در این حالت دیده تاسف خود و او را بدین حال

طعنہ نہ تھی وغیرتی مجال اوداہ یافت وانا ان وضع کہ داشت پشیمان شد وخواست کہ تحصیل علم کن
 اما چون در خردی اینکار نکرده بود سعی وی دین باب ہے فائدہ نمود تا چار ملازمت روضہ شیخ محمد
 ترک نار لوسے اختیار کرد و شب و روز در آنجا بطهارت افتادہ بودے لافل خواندی و ذکر و
 تلاوت قرآن کردے ہزار طہارت بدنیا مدی و از روحانیت شیخ برای حصول علم استمداد کردی
 دو از وہ سال ہجرت سنواں گذرانید تا شبی براسے طہارت بددی آمد شخصی پیدا شد و او را از قہب
 در گرفت و گفت بخواہ ہر چہ خواہی دے طالب طریقہ اجلا و خود بود علم و تقوی سے درخواست آن مرد
 گفت برو کتاب خانہ بزرگان خود پیش گیر مردم در سن بگو حق سبحانہ تعالیٰ ابواب علوم و مینیہ بروی
 فتح کردے رحمتہ اللہ علیہ مردے بزرگ بود کمال اتباع داشت کہ بیچ سنتی از سنن
 سید المرسلین صلعم ترک نمی کرد و فقر و فقر را بسیار دوست مے داشت رحمتہ اللہ علیہ
شیخ عماد الدین رفیقی کشمیری بن عبدالرسول بن اسلم بن عینی رفیقی کشمیری در وازدہ
 صد و چہل و نہ ہجری ولادت یافتہ علوم متعارفہ انا ساتھ وقت حاصل کرد و صحیح بخاری پیش شیخ آقا
 واعظ گذرانیدہ مرید شیخ احمد تایل بود و بزم زیارت بیت اللہ سفر اختیار کردہ و اکثر بلاد و اسیر
 سیاحت نمودہ بیچ بیت اللہ شرف گشت شیخ نظام الدین و شیخ حمزہ بنی اعمام اواز و مستغنیہ
 شند بروز جمعہ وقت عصر ششم رمضان سال سیزدہ صد ہجری جان بجان آفرین سپردہ
عمر غزنوی بن اسحاق بن احمد ہندی غزنوی کنیت او ابو حفص و لقب سراج الدین بود علم فقہ را
 انا امام زاہد و حمیہ الدین و بلوی شمس الدین خطیب دہلوی و ملک العلماء سراج الدین ثقفی دہلوی
 در کن الدین بدایونی اغزہ تلامذہ ابو القاسم تنوخی شاگرد حمید الدین ضریر حاصل کردہ و بمصر رفتہ
 قاضی القضاة شد بسیاری از تصانیف عمدہ و معتبرہ یادگار دینداران بخلہ تو شیخ شرح بدایہ
 و ذیذکر الاحکام فی اختلاف ائمہ الاعلام و شامل در فقہ و شرح بیع الاصول و شرح منی و ذیذکر البیئفہ
 فی ترمذیہ مذہب ابی حنیفہ و شرح زیادات و شرح جامع صغیر و شرح جامع کبیر تا مکمل و شرح مائتہ ابن
 الفارض و کتاب الخلاف و کتاب التصوف و شرح منار و شرح المختار و لوارع الانوار و لفظ
 الامار و ذیذکر الناسک فی الناسک و شرح عقیدۃ الطحاوی و اللوامع فی شرح جمع الجوامع
 مشہور اند بقول کفوسے در سال ہفت صد و شصت و سہ ہجری و بقول سیوطی و صاحب

کشف الظنون ورسال مقتصد و ہفتاد و سہ ہجری وفات یافتہ و اللہ اعلم بالصواب -
عنایت اللہ قادری لاہوری تصوری ثم اللہ لاہوری الشطاری کنیت دیوبند معارف
 جامع علوم ظاہر و باطن بود غایۃ الحواشی حاشیہ شرح دقایق در دو جلد متضمن فروع کثیرہ و ملقط الحقائق
 شرح کنز الدقائق کہ در ان مسنونیت اشارہ سببہ ما ترجیح دادہ از تصانیف او یادگار ماند و فالتش

بسال یازدہ صد و چهل و یک ہجری بظہور آمدہ

ملاعنایت اللہ سال کشمیری از علمای کشمیر فقیر و محدث متقی و متورع بود و کتساب علوم
 از مولوی ابوالفتح و ملا عبد الرشید زرگر و فرزندان خواجہ حمید چرخئی کردہ بانکہ زمانی فائق القرآن شد
 سی و شش مرتبہ مذاکرہ صحیح بخاری از اول تا آخر نمود و مثنوی مولانا روم بکمال ذوق و شوق میخواند
 و در مشائخ وقت خرقہ خلافت یافتہ و تمام عمر گرامی بتدریس و تذکیر بسیر و طبع موزون داشت اشعار
 صوفیانہ میگفت بمرثعت دہشت سالگی آخراہ شعبان سال یازدہ صد و بیست و پنج ہجری حلت فرمود
مولوی عنایت رسول چریاکوٹی از علمای فحول ماہر معقول و منقول و واقف اسرار نفوس
 و عقول نافذالظار فروع و اصول ابن قاضی علی اکبر بن قاضی عطار رسول است بسال چهل و چہارم
 از صدی سیزدہم ہجرت در مرز بوم یوسف آباد چریاکوٹ ابدالک بنی عباس متولد شدہ در صغر سن
 مسائل بتدائی از صرف و نحو بخدمت والد بزرگوار خود و دیگر اکابر گذرانید چون بکافیہ این حساب
 رسید ہذیل تعلیم مولوی احمد علی چریاکوٹی متمسک گردید وی بحکم صلہ رحم بہر و کریم تمام تعلیمش میکوشید
 و در سفر و حضر با پور گلین مولوی نجم الدین بسلاک و رافت می کشید با کمال چون از تکمیل تحصیل مند سہ
 حساب و مناظرہ و ہیئات و دیگر علوم ریاضیہ و حکمیہ فراغتی بدست آورد و بجانب احادیث
 نبی علیہ السلام کردہ بخدمت مولوی حمید علی مرحوم بریاست محمد آباد لوناک پیوستہ و در اینجا تحقیق
 مسائل نقلیہ دہم عقلیہ طریقی بست و بوطن باز آمد روزی چند بوطن مالوت مقیم شدہ بشوق
 آموختن زبان عبری بہ کلکتہ رفتہ و در اینجا ساسلے چند پابند اقامت گشتہ از اخبار یہود زبان عبری
 را بجمع الوجہ آموخت و انکبات تورات و زبور و غیر سہ زبوراو لین بشائات و پیشین گوہیا
 نہت حضرت سید المرسلین پیایہ اثبات رسانید و ہسال ہفتاد و یکم از صدی سیزدہم ہجرت
 از ان دیار مراجعت وطن فرمود باز قدم بہ نور و سکے بجاسنے نرسود و بہ تعلیم مستغنی چند از طلبہ